

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2009. – 1736 с.
4. Європейські правила по пробачії // Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 20 січня 2010 р. [Електронний ресурс] // <https://sites.google.com/site/probationofficerru/home/novosti/opytdrugih-stran>
5. Закон України "Про волонтерську діяльність" від 19.04.2011 № 3236-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стаття 1498.
6. Проект Закону "Про службу пробачії" та проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження служби пробачії)" № 1197 [Електронний ресурс] // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45301.
7. Проект Закону "Про пробачію" № 1197-1 [Електронний ресурс] // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499.
8. Ягунов Д. В. Пробачія: трансформація концептуальних засад та перспективи створення національної моделі в Україні // Актуальні проблеми європейської інтеграції. Збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск третій / За ред. В.М. Кривцової та Д.В. Ягунова. – Одеса: Видавництво "Фенікс", 2008. – С. 437-460.
9. Яковець І. С. Нормативне підґрунтя для впровадження пробачії в Україні / І. С. Яковець // Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск восьмий / за редакцією Дмитра Ягунова. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 210-219.

УДК 340.15(470)“н. XX”:342.553

Ю.Л. Медведєв

**МІСЬКЕ ТА ЄВРЕЙСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ПРАВОВА
РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН**

У статті дається розгорнутий аналіз правового статусу єврейського населення українських міст в контексті національної політики російського царату на початку ХХ ст.

Ключові слова: *органи міського самоврядування, губернська адміністрація, міський голова, дума, управа, гласні, кагал, єврейська межа осідлості.*

В статтю дається розв'язаний аналіз правового статусу єврейського населення українських городів в контексті національної політики російського царизма в началі ХХ в.

Ключевые слова: *органы городского самоуправления, губернская администрация, городской голова, дума, управа, гласные, кагал, еврейская черта оседлости.*

In the article it is given a detailed analysis of the legal status of the Jewish population of Ukrainian towns in the context of the national policy of Russian tsarism in the early twentieth century.

Key words: *bodies of municipal government, provincial administration, the Mayor, City Council, council, councilors, Kahal, the Jewish Pale of Settlement.*

Стабільність й подальший демократичний розвиток української держави та суспільства нерозривно пов'язані з додержанням конституційних прав і свобод громадян. Важливу роль у цьому процесі, поряд з державними, відіграють й органи місцевого самоврядування. Так, відповідно до статті 1 Закону "Про національні меншини в Україні" від 25 червня 1992 року держава гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення [1]. Інший Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 року покладає на органи самоврядування реалізацію цих положень у межах своєї компетенції [2].

Зрозуміло, що правозастосовна практика в сфері міжнаціональних відносин має певні особливості, потребує постійного удосконалення відповідного законодавства та його пристосування до вимог часу. Тому, щоб розробити максимально дієву та ефективну нормативну базу, необхідно поряд з зарубіжним звертатися і до великого вітчизняного досвіду. А саме - до аналізу діяльності органів міського самоврядування з реалізації правових норм, які зокрема визначали статус єврейського населення в Російській імперії на початку ХХ століття. Це питання викликає особливий інтерес ще й тим, що чисельні дослідники міського самоврядування: Г.А. Джаншиєв, О.Д. Градовський, В.М.Гессен, Г.І. Шрейдер, О.Г. Михайловський, О. Новіков, Д.Д. Семенов, О. Количев, Н.Ф. Страдомський, П.А. Зайончковський, В.А. Нардова, Є.М. Кузнецова, М.П. Єрошкін, Л.В.Вялікова, О.Н. Ярмиш, В.М. Грицак, В.П. Горбачов, О.М. Головка, О.М. Марченко, С.М. Стременовський та ін. або зовсім не торкалися цієї "делікатної" теми, або висвітлювали лише деякі її аспекти.

Тому завданням даної розвідки стало з позицій сучасних методологічних підходів всебічне дослідження нормативної бази політики російського царату щодо єврейського населення та особливостей її реалізації в українських містах імперії.

З самого початку входження лівобережної України до складу Московської держави, а пізніше й Російської імперії, єврейське населення цих територій наштовхувалося на різноманітні обмеження та дискримінацію з боку офіційних властей. Причинами цих заходів, що торкалися різних сторін життя іудеїв, були релігійні та економічні фактори. Саме ними керувалася Катерина II, коли у 1791 році особливим переліком обмежила місцевості, де євреям дозволялося записуватися у міські верства. Так було закладено основи єврейської межі осілості.

Спершу, в Україні до зазначеної межі входили Катеринославське намісництво й Таврійська область. На початку XX ст. вона охоплювала вже 7 губерній: Чернігівську, Полтавську, Київську, Волинську, Подільську, Херсонську, Катеринославську і Таврійську [3, с. 27]. У цих губерніях іудеям дозволялося оселятися тільки в містах та містечках. Майже усі вони були записані міщанами та підпорядковувалися особливим фінансово-податним об'єднанням – кагалам, а з 1844 р. – міським думами та ратушам [3, с. 27]. Крім згаданого вище нормативного акту, правовий статус зазначеної категорії населення Російської імперії на межі XIX і XX ст. визначався цілою низкою й інших законів. Серед них: "Закони про стани", "Міське положення" 1892 р., "Статут духовних справ іноземних віросповідань", "Статут про паспорти" та інші. Їх головним завданням було створення юридичного підґрунтя для великодержавної русифікаторської політики царату. Її реалізацію, поряд з відповідними адміністративними установами, було покладено й на органи міського самоврядування імперії.

У містах, що входили до єврейської межі осілості, враховуючи вищевикладені фактори, частка представників цієї національності була доволі значною й поступалася за своєю чисельністю тільки слов'янському населенню [4, с. 110]. Іудеї традиційно займалися торгівлею, швацтвом та ювелірною справою. Серед них було багато заможних людей, домовласників, тобто, тих, хто за "Міським положенням" 1892 р. мав можливість не тільки брати участь у формуванні органів самоврядування, а й займати громадські посади. Однак Положення містило дискримінаційні обмеження щодо нехристиян. Незалежно від кількості виборців, їхня чисельність повинна була триматися у межах 1/5 (20%) від складу думи. (за "Місь-

ким положенням" 1870 року ст. 35 їхня кількість визначалася у 1/3 від загального складу) [5, стб. 35]. Для євреїв законодавство вводило ще більш жорсткі обмеження щодо їхньої участі у роботі органів міського самоврядування. Вони, власне кажучи, не обиралися у міські гласні як представники інших національностей, а допускалися до виконання цих обов'язків. У кожному міському поселенні управою або міським старостою вівся особливий список євреїв, які на підставі "Міського положення" (ст.24, 33, 43, а також ст.2 додатку до ст. 22), могли бути обрані у гласні або уповноважені. З цих осіб місцевим з земських та міських справ присутством призначалися гласні (уповноважені), у кількості не більше, як 1/10 (10%) від загального складу думи, або зборів. Щодо самої процедури відбору можливих гласних, жодних офіційних правил не існувало. Це дозволяло присутствію діяти на власний розсуд. Постанови з цього питання були остаточними і скарги на них не приймалися [6, с. XXXI]. На практиці кількість гласних – євреїв чітко трималася у визначених законом межах. Наприклад, у Ковелі їх було 2, що складало 10% від загального складу думи (всього 20) [7, арк. 9 зв.]. У складі Луганської думи 1908 року іудеїв теж налічувалося 3 особи, або 10 %. Ситуація не змінилася й після чергових виборів у 1912 році [8, арк. 1-3 зв.]. Проте, кількісне домінування слов'ян у думах ще не означало його фінансової та майнової переваги. На нашу думку, цілком можливою була матеріальна залежність та наявність спільних інтересів як у міського керівництва, так і у деяких гласних від заможної частини єврейської громади, що дозволяло останній певним чином впливати на прийняті думами рішення. Так, газета "Социалдемократ" в одному зі своїх номерів, датованому листопадом 1904 року зазначала з цього приводу: "...з'ясується, що той чи інший єврей – капіталіст тим-то користувався у міських заправил. Виявляється, що капітал має приривливий "єврейський" запах тільки до тих пір, поки він зовсім маленький, а коли підросте, то перед його золотим блиском, шанобливо схиляються най "християнніші" голови" [9].

Враховуючи невдоволення іудеїв національною політикою, що проводилась в країні, і з метою усунення можливих опозиційних настроїв в органах міського самоврядування, законодавство передбачало для представників цієї національності й інші дискриміна-

ційні обмеження. Так, з одного боку, воно дозволяло приймати євреїв на міську службу за вільним наймом, щоправда тільки у межах єврейської осілості [10, с. 98]. А, з іншого, скориставшись численними застереженням, які містилися в ньому, губернська адміністрація цілком законно могла відмовити єврею у затвердженні на посаді [11, с. 18].

Ускладнюючи доступ іудеїв до органів самоврядування, самоде-ржавство, разом з тим, покладало на останні різноманітні контрольні функції щодо означеної категорії населення міста. Так, органи самоврядування використовувалися урядом як наглядова інстанція за діяльністю релігійних громад. За ст. 1308 "Статуту духовних справ іноземних віросповідань" усі євреї, які збиралися для моли-тов до синагоги, складали її громаду. Остання з свого кола обира-ла правління: вченого для пояснення складних питань богослу-жіння і молитов, старосту та скарбничого [12, ст. 1309]. Свою ух-валу, з цього приводу, молитовна громада повинна була надати міській управі, яка у свою чергу з власним коментарем направля-ла її на затвердження до губернського правління. Воно, у разі по-зитивного вирішення, повідомляло на сторінках губернських пе-ріодичних видань про затвердження на посаді обраних осіб [13]. На практиці прискіпливій перевірці зазначеного органу самовря-дування піддавалися усі документи, які торкалися цієї справи, а саме: порядок денний; списки парафіян, що приймали участь у виборах; заяви виборщиків про передання своїх повноважень ін-шим особам (якщо такі були); присяжний лист, в якому фіксував-ся факт прийняття присяги особами, які приймали участь у ви-борах; балотировочний лист кандидатів на посаду та протокол зібрання [14, арк. 28].

На міську управу було покладено здійснення контролю й за фінансовою діяльністю громади. Так, раз на рік згаданий міський орган перевіряв прибутково-витратні книги єврейської громади. У випадку виявлення фактів порушення прорядку збору та викорис-тання сум, управа повинна була доповісти губернському правлінню, яке і застосовувало відповідні заходи до винних [12, ст. ст. 1314, 1315, 1319, 1320]. Крім цього, відповідно до ст. 974 додатку 2 "Законів про стани", міські думи вели перелік недоїмок земських повинно-стей та інших зборів, а також фіксували відомості про громадські борги громади [15, с. 84].

Суворий контроль охоплював й інші сторони життя іудеїв міста. Як відомо для задовільнення громадських потреб євреїв (сплата боргів, догляд за немічними, балагодійність тощо) представники зазначеної національності сплачували особливий збір, який називався коробочним або кружечним. Поряд з ним, для утримання казенних єврейських училищ і равінських семінарій, стягувався й інший спеціальний податок на свічки [6, с. 115, 117]. Відповідно до "Положення про коробочний збір з євреїв, що завідуються на загальних підставах міськими думами" на органи самоврядування було покладено контроль як за стягуванням зазначених зборів, так і за цільовим використанням отриманих коштів. Згадане вище Положення передбачало залучення органів міського самоврядування на усіх стадіях цього процесу: від визначення розміру такси з предметів коробочного збору та складання витратного кошторису (ст.12) до контролю за єврейськими збирачами податей (ст.ст. 21-28), виконанням умов контрактів відкупниками означених платежів з охороною їхніх прав (ст.ст. 39-41) [6, с. 118-122]. У свою чергу подібна діяльність самоврядування контролювалася губернським керівництвом та широко висвітлювалася у періодичних виданнях. В них, як правило, друкувалися оголошення про проведення самоврядуванням торгів на віддачу у відкупне утримання коробочного з євреїв збору у тому чи іншому місті [16]. Крім цього, органи міського громадського управління повинні були здійснювати фінансовий нагляд і за закладами, які започатковувалися або утримувалися єврейською громадою поселення. Наприклад, лікарнями. При цьому, подібна функція знаходила своє закріплення в статутах лікарняних закладів, тим самим, створюючи додаткові юридичні підстави для здійснення подібної контрольної діяльності. Як і у наведених вище випадках, на міську управу покладалася перевірка капіталів, прибутків, витрат, майна лікарні тощо [17, арк. 3а-зв., 3б-зв.].

Наступний напрям взаємодії - видача посвідчень євреям-ремісникам на право займатися тим чи іншим промислом. Цю процедуру регламентувала "Інструкція управлінням міст в межі єврейської осілости які не мають ремісничих управлінь". Із запису в журналі Луганської управи від 21 січня 1912 року дізнаємося про прохання мешканця м. Слов'яносербська Якова Єхоневича Донде

про видання йому такого посвідчення щодо знання ремесла електрика – установника: "...як видно з наданих: посвідчення виданого Донде начальником електричного відділу заводів Гартмана, інженером електро-техніком В.Г.Здановичем і свідотства Руського Товариства Машинобудівних заводів Гартмана від 28 жовтня 1909 р. за № 379, він, Донде, з 21 січня 1905 року по 7 березня 1907 року і з 19 березня 1907 року по 26 жовтня 1909 року працював на заводі Гартмана у якості установника в електричному відділі, з яких протягом чотирьох років під особистим наглядом інженера В.Г.Здановича і тому він, Донде, дійсно знає ремесло електротехніка у галузі установника ґрунтовно, ухвалила: видати Донде посвідчення яке він прохає" [18, арк. 68]. Існували й інші, більш регламентовані варіанти, отримання подібних свідоцтв, про що теж міститься згадка у журналі міської управи Луганська від 11 лютого 1912 року. Так, мешканець міста Шимон Девід – Лейбович Гройсман звернувся до управи з проханням видати йому посвідчення про знання ним шорного ремесла. "На підставі циркулярної пропозиції п. Катеринославського губернатора від 4 березня 1911 року за № 1363 і 415 стат. про промисловість, Гройсман, за вимогою Міської Управи зробив при Луганській Міській Управі звичайний хомут з гужами, у вигляді пробної роботи його, яка робота визнана власниками шорних майстерень в м. Луганську, міщанами: Ідель Йосифовичем – Лейбовичем Рабером і Гепшом Ізраїлевичем Екслером, виконаною цілком задовільно.

Міська Управа, маючи на увазі, що відповідно до Інструкції міським управлінням, міст в межі єврейської осілості які не мають ремісничих правлінь (Зіб. узак. за 1905 г. № 241), видання посвідчення що прохає Гройсман належить до обов'язку Управи, що як видно з відгуків Рабера і Екслера пробну роботу Гройсман виконав цілком задовільно, ухвалила: видати Гройсману посвідчення яке він прохає, в знанні шорного ремесла у галузі білодельца" [18, арк. 37].

До кола повноважень органів міського самоврядування входив, також, і контроль за метричними книгами іудеїв. Так, за ст. 916 "Законів про стани", по закінченні календарного року, равини повинні були надати для перевірки в органи міського громадського управління усі метричні книги. Якщо під час цієї процедури виявлялися факти недбалості, зловживань або помилки, органи самоврядування повинні були доповісти губернатору, який притя-

гував винних до відповідальності [19, ст. 917]. Законодавством був передбачений і поточний контроль за загаданою вище діяльністю равинів. Метричні свідотства, які видавалися ними, тільки тоді набували юридичної сили, коли засвідчувалися органами громадського управління поселення [19, ст. 919]. В деяких випадках їм було надано право самостійно вносити відповідні записи у метричні книги. Так, якщо свого часу до них не було внесено факт смерті єврея, то для його встановлення і засвідчення родичі покійного повинні були звертатися до органів міського самоврядування [20, с. 87]. Такий порядок розповсюджувався не тільки на іудеїв - мешканців міста, а й усього повіту [21, арк. 43]. До згаданих вище повноважень додавалося також і здійснення загального обліку представників цієї національності думою та видача їм паспортів у разі переїзду в інше поселення [15, с. 83]. Зазначені посвідчення діяли лише у тих місцевостях, де іудеям дозволялося жити. Євреям-купцям або прикажчикам, які направлялися по справах у внутрішні губернії країни, лише на певний обмежений законодавством строк, надавалися особливі посвідчення з відміткою: "якщо власник даного посвідчення по закінченні вказаного строку не повернеться, то з ним обійдуться як з бродягою" [22, с. 106].

Не зважаючи на такі дискримінаційні обмеження та всеохоплюючий контроль, єврейські громади українських міст Російської імперії серед інших, виділялися своєю активністю. Наприклад, в Луганську у 1912 р. видавалося дві єврейські газети, існувало літературно - художнє об'єднання, активно працювала спілка допомоги бідним євреям міста, яка за свої кошти утримувала амбулаторію, єврейські діти навчалися не тільки у трьох єврейських школах, але й активно отримували освіту в російських школах [23, с. 20, 47, 49]. Так, серед випускників луганської приватної гімназії Локтюшиної, які закінчили гімназію у 1905 - 1914 роках, поряд з 53 православною особою були і 22 іудейського віросповідання [24, арк. 1-59]. Приватну гімназію Ф. Н. Воскресенської закінчили з 1908 по 1910 роки: православні - 23 особи, іудеї - 12 [25, арк. 1-8]. Крім цього, властива цій нації взаємодопомога та згуртованість допомогли іудеям вистояти й під час буремних подій 1905 - 1907 років, які супроводжувалися періодичним "вирішенням єврейського питання".

Таким чином, статус єврейського населення в Російській імперії на початку ХХ ст. характеризувався відвертою правовою

дискримінацією та жорстким контролем з боку самодержавної влади. Помітну роль у цьому процесі відігравали органи міського самоврядування. Їхня взаємодія з єврейським населенням була санкціонована царом і знаходилися під пильним контролем місцевої адміністрації, яка, реалізуючи на практиці концепцію "одержавлення самоврядування", використовувала органи громадського управління у якості попередньої наглядової інстанції. Та не зважаючи на це, єврейські громади міст знаходили можливості для розвитку та збереження своєї національної самобутності. Серед факторів, які сприяли цьому, можна назвати: згуртованість та взаємодопомогу, що були властиві цій категорії населення міста; наявність широких фінансових можливостей, які допомагали представникам зазначеної національності обиратися у якості гласних до органів міського самоврядування, в результаті чого вони отримували, хоч і не значну можливість, відстоювати інтереси своєї громади. Нажаль, і ці незначні досягнення нівелювалися великодержавною політикою царату, направленою на розпалювання міжнаціональної ворожнечі в країні, від якої єврейське населення зазнавало чисельні економічні, соціальні та політичні поневіряння. У кінцевому рахунку, це й обумовило відверто негативне ставлення згаданої вище національності до існуючого ладу та активну участь її представників у наступних революційних подіях.

Використана література:

1. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України - 1992. - № 36. - Ст. 529.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України - 1997. - №24. - Ст. 170.
3. Синькевич Н. А. Правовая регламентация "национального вопроса" в законодательстве Российской империи / Н.А. Синькевич // История государства и права. - 2003. - № 5. - С. 27- 31.
4. Пашина Н. П. Формирование этноструктуры Донбасса в контексте социально-экономических преобразований края пореформенного периода (1861-1900 гг.): дис. ... кандидата исторических наук : 07.00.01 / Пашина Наталья Поликарповна - К., 1997. - 210 с.
5. Энциклопедический словарь. То-ва "Бр. А. и И. Гранатъ и К^о": в 58 т. / [под ред. Ю. С. Гамберова и др.]. - [7-е изд.]. - 6./м. : Из-во То-ва "Бр. А. и И. Гранатъ и К", - 6/г.- Т. 16. - 6/г. - 688 стб.

6. Городовое положение 1892 г. с изложением узаконений, на которые в нём даны указания и начал, положенных в основание означенного законодательного памятника / сост. М. В. Шимановский. – Одесса : Тип. Одесских новостей, 1892. – XXXII, 147, 3 с.

7. Про заміну діючої у м. Ковелі, Волинської губернії, спрощеної форми громадського управління повною (2.03.1904 р. – 29.04.1905 р.). – Центральный державный историчный архив Украины у м. Києві (далі: ЦДАК України). – Ф. 442. – Оп. 657. – Спр. 45. – 10 арк.

8. Звіт про діяльність Міської Думи та Управи, відомості про відвідування зборів, списки, відомості про діяльність міського архітектора (1912 р.). – Державний архів Луганської області (далі: ДАЛО). – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 26. – 82 арк.

9. Социалдемократ. – 1904. – № 2.

10. Эгизаров С. А. Лекции по Русскому Государственному Праву. Законодательная власть / Эгизаров С. А. – [1 вып.]. – К. : Тип. Петра Барского, 1907. – 551 с.

11. Новиков А. Записки о городском самоуправлении / Новиков А. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1904. – 220 с.

12. Уставы духовных дел иностранных исповеданий // Свод законов Российской империи. – Изд. 1896 г. – Т. XI, ч. 1.

13. Екатеринославские губернские ведомости. – 1894. – № 141.

14. Журнал Луганської Міської Управи (1.01.1912 р. – 17.06.1912 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 22. – 99 арк.

15. О мещанских и ремесленных управлениях. Сборник узаконений правительственных и судебных разъяснений / сост. М. И. Мыш. – [2-е изд.]. – СПб. : Тип. В. Г. Авсеенко, 1896. – 507 с.

16. Екатеринославские губернские ведомости. – 1902. – № 101.

17. Справа про затвердження статутів єврейських лікарень в м. Рожищах Луцького повіту і Клевані Рівненського повіту (22.03.1901р. – 24.10.1902 р.). – ЦДАК України. – Ф. 442. – Оп. 654. – Спр. 127. – 17 арк.

18. Журнал Луганської Міської Управи за 1912 р. (1.01.1912 р. – 20.06.1912 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 21. – 76 арк.

19. Свод законов о состояниях // Свод законов Российской империи. – Изд. 1899 г. – Т. IX.

20. Сенатская Практика по городским делам 1907-1908-1909 годы. Сборник извлечений из указов Правительствующего Сената. / сост. Л. Я. Александров. – Симферополь : Тип. Ф. Т. Коршунова и Г. М. Эпеля, 1910. – 146 с.

21. Журнал Луганської Міської Управи за 1912 р. (1.01.1912 р. – 28.06.1912 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 20. – 91 арк.

22. Хонигсман Я.С. Евреи Украины (краткий очерк истории) / Я.С. Хонигсман, А. Я. Найман. – Ч. 1. – К.: Б.тип., 1992. – 158 с.

23. Вєсь Луганск в кармане. Адрес-Календарь. Справочная книга на 1912 год. - Луганск : тип. Киевской 2-й арттели Б. Вергунки, 1911. - 181 с.

24. Особові справи вихованок гімназії Локпошиної (1905 р. - 1914 р.) - ДАЛО. - Ф. 32. - Оп. 1. - Спр.1. - 59 арк.

25. Особові справи вихованок приватної гімназії Воскресенської (1908 р. - 1910 р.) - ДАЛО. - Ф. 41. - Оп. 1. - Спр. 6. - 41 арк.

УДК 342:329

К.О. Павшук

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

У статті визначено основні завдання політичних партій у формуванні демократичного ладу. Автором з'ясована роль партійної системи у формуванні і реалізації політичної волі громадян. Приділено увагу слабким сторонам української партійної системи та запропоновано заходи її вдосконалення.

Ключові слова: *політичні партії, демократична держава, партійна система, політична воля народу, виборці.*

В статье определены основные задачи политических партий в процессе формирования демократического строя. Автором выяснена роль партийной системы в формировании и реализации политической воли граждан. Внимание обращается на слабые стороны украинской партийной системы, а также предложены меры по ее усовершенствованию.

Ключевые слова: *политические партии, демократическое государство, партийная система, политическая воля народа, избиратели.*

In the article certainly basic tasks of political parties are in forming of democratic line-up. By an author the found out role of the party system in forming and realization of political will of citizens. Attention the weak sides of the Ukrainian party system is spared and the measures of its perfection are offered.

Key words: *political parties, democratic state, party system, political will of the people, voters.*

Існування сучасної демократії неможливе без залучення в її механізми політичних партій та громадських організацій. Конституція України закріпила право громадян України на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації (ст.36). Як політичні партії, так і громадські організації відіграють важливу